

Доповіді пленарного засідання

Філософія у новій парадигмі гуманітарних знань

Олексій ЛИТВИНОВ,

*доктор юридичних наук, професор,
заслужений працівник освіти України
виконуючий обов'язки ректора*

*Національного аерокосмічного університету
ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут»*

Необхідність нового за формою і змістом аналізу соціальних процесів (у широкому їх трактуванні) постає сьогодні у зв'язку з теми трансформаціями, які останнім часом відбулися в соціальній реальності: війна, кризи, катастрофи. Вплинувши на характер наукового осмислення, вказані процеси поставили питання про адекватність змін у теоріях і концептах, розширення відповідних дослідницьких об'єктів. Ці зміни дозволяють фіксувати стан соціальності, що змінився, і створити відповідну цьому моменту нову парадигмальну основу гуманітарної науки.

Ми глибоко переконані, що розробка нової проблематики зараз є пріоритетною. І не лише тому, що це затребувано практично, а й тому, що вона стала можливою, як тільки нові методології стали можливими для аналізу політики, економіки, культури і соціальної практики. У цьому позначається як новий стан гуманітарної науки, так і новий стан різних, які вважалися раніше «периферійними» по відношенні до неї, сфер соціальності.

Трансформації всередині гуманітарних наук пов'язані з процесами деконструкції реальності. Зміни, звичайно, вплинули і на характер наукового осмислення соціальності, викликали її нову концептуалізацію. Розгорнута по-новому соціальна реальність, в свою чергу, вимагала і нового погляду на характер наукового аналізу.

Що ж такого змінилося в «новому» баченні соціальності? Відповідь на це запитання є важливою в плані пошуку адекватних засобів для подальшої трансформації гуманітарного знання, що відповідатимуть контурам і трендам соціальних процесів сьогодення. Ризикнемо поставити питання більш конкретно – як сучасна гуманітарна наука збирається реагувати на перепрофілювання об'єктів своїх наукових інтересів? Виходячи з яких підстав, бачить їх специфіку в змінній соціальній ситуації?

Відповідь полягає в тому, що конструюючи власний стиль осмислення і побудови світу соціального, сучасні гуманітарні науки не збирають під центральну ідею розрізнені елементи соціальної реальності. І нехай цей конструкт не буде владною, стабільно організованою системою, а буде продуктом нестійкої комунікації лібералізованих, різномірних структур. «Криза», «перехід», «хаос» зараз не якась тимчасовість, період, який можна

перечекати, щоб знову увійти в спокійне життя. Навпаки, вони є в наявності в соціальному бутті як його суще.

Варто бути свідомим щодо специфіки окремих елементів. Вони складно передбачувані і прогнозовані у векторах свого розвитку. Слід враховувати методологічний плюралізм, какофонію різноголосих інструментів, використовуваних щодо аналізу різних соціальних процесів. Уявляється, що в цьому разі можна навіть допустити і відсутність єдиної «правильної» методології, і різновекторність досліджень, і хаотичне зчеплення одержаних результатів, і взаємну дифузію різноголазових висновків, і калейдоскоп міждисциплінарних зв'язків, що виникають при цьому.

Гуманітарне знання зараз – це не класична наука, її стиль аналізу провокує її віртуальність і медійний стан. Останні і постають в якості соціальної основи, яка фіксує тепер свободу творчого пошуку, постійні зміни комунікацій між дослідниками. Адже втрачаючи базовість основи гуманітарні науки більше не підпорядковується суворій логічній вивіреності і вимагають нової форми організації і здійснення.

Ці та подібні тренди актуалізовані сьогодні досить чітко. Тож трансформація сучасної гуманітарної науки також на часі. У ситуації, коли вже заявили про себе нові методологічні підходи до наукового аналізу, все ще продовжувати використовувати способи і методи, засновані на застарілих, таких, що себе вичерпали, прийомах – це нонсенс. Тож варто відійти від класичної концептуалізації реальності, побудованої навколо єдиного, штучно звеличеного факту, і створити нове бачення соціальності в ракурсі неklasичної, комунікативної онтології. Така процедура необхідна для того, щоб гуманітарна наука – комунікації і рух – побачити в якості предмета аналізу. Проблема, таким чином, зводиться до того, щоб, дослідивши соціокультурні комунікації і процеси і запропонувавши їх в якості предмета аналізу, закласти основи для розробки нового дослідницького інструментарію гуманітарної науки. Адже «старі» інструменти не можуть бути комунікативними і динамічними.

Актуалізація кантівського питання «долі розуму» у раціональних стратегіях філософії науки

*Надія КОРАБЛЬОВА, доктор філософських наук, професор
кафедри теоретичної і практичної філософії імені професора Й. Б. Шада
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*

Навіть за оголошення божевілля і цинізму формою раціональності і розуму (Мішель Фуко, Петер Слотердайк) проблему концептуалізації сучасності все ще можна зводити до особливого типу раціональності, до того ж зі зникненням розуму, зникає і філософія, яка лежить в підвалинах європейської цивілізації. Сучасний розум, опинившись під завалами постмодерністських деконструкцій і у «розбитій на скельця» філософії (Р. Рорті), окрім тотальної практичної відповідальності і безумовного поетичного первородства нічим не володіє. Розум і розумний світ сьогодні знову проходять випробування на предмет присутності по той бік речей-в-собі, переозначаючи питання, чи це